

MỘT SỐ GỢI Ý VỀ CÁCH VIẾT ĐIỂM SÁCH

NGUYỄN NGỌC ĐIỂM^(*)

Điểm sách là một hoạt động cần thiết và thường xuyên đối với các lĩnh vực liên quan đến giáo dục, xuất bản, phát hành sách, nghiên cứu khoa học, hay chỉ đơn thuần là giới thiệu một quyển sách đến người đọc. Thông thường điểm sách được thực hiện như là vừa để chia sẻ những tác phẩm mà tác giả điểm sách đã đọc, vừa góp phần phổ biến tác phẩm, và cũng vừa để giúp cho độc giả có được thông tin cơ bản trước khi quyết định có nên đọc quyển sách đó hay không. Đó là chưa kể, các tác giả điểm sách còn xem đây là cách thức đưa dấu ấn tên tuổi của mình trên các tạp chí, các ấn phẩm, nhất là các tạp chí và ấn phẩm có uy tín mà thường khả năng được đứng vào danh sách tác giả có ấn phẩm trong đó gặp nhiều khó khăn do tính cạnh tranh cao, cũng như các yêu cầu khắt khe của tạp chí, hay ấn phẩm đó.

Ở các nước có nền giáo dục phát triển như Hoa Kỳ, Anh, Pháp, Canada, Úc, v.v., điểm sách luôn được xem là một phương pháp cần thiết đối với việc đào tạo về kỹ năng viết cũng như kỹ năng nghiên cứu cho học sinh, sinh viên. Các học sinh, sinh viên phải thực hiện các bài tập điểm sách và được ghi nhận điểm cũng như các đánh giá cho kết quả học tập của mình. Còn ở Việt Nam, kỹ năng này chưa được chú trọng ở các trường, thậm chí cả ở những trường đại

học, nơi mà việc học tập của sinh viên đòi hỏi phải được kết hợp với nghiên cứu.

Về tài liệu hướng dẫn, ở các nước có nền giáo dục và nghiên cứu phát triển, hướng dẫn điểm sách thường được đưa vào trang web của trường hay được in thành các quyển sách để học sinh, sinh viên có thể tham khảo. Ngược lại, ở Việt Nam, trong khi hoạt động điểm sách đã có xuất hiện ở một số tạp chí, báo, các trang web hay các tờ bướm ở các công ty phát hành sách, thì giáo trình hay tài liệu hướng dẫn điểm sách vẫn rất hạn chế. Chính sự hạn chế này gây nhiều khó khăn cho học tập và nghiên cứu của học sinh, sinh viên, và cả những người muốn tiếp cận nó.

1. Ý NGHĨA VÀ MỤC TIÊU CỦA ĐIỂM SÁCH

Điểm sách là một bài mô tả và đồng thời bình luận về một quyển sách xoay quanh mục đích, nội dung, tính thời sự và bản quyền của quyển sách đó. Theo ý nghĩa đó, có thể thấy điểm sách có thể được thể hiện dưới hai thể loại cơ bản: mô tả và bình luận. Điểm sách mô tả là bài điểm không có lồng ghép các cảm xúc, quan điểm của người viết, mà chỉ đơn thuần đưa ra các thông tin cần thiết của quyển sách bằng cách chỉ ra nhận thức và mục tiêu của tác giả bằng cách trích dẫn các đoạn, các ý có thể gây chú ý đến độc giả. Còn điểm sách bình luận là bài mà tác giả vừa mô tả, vừa đánh giá quyển sách trong bối cảnh yêu

^(*) Thạc sĩ. Viện Khoa học Xã hội vùng Nam bộ.

cầu chung về mặt văn luận và yếu tố lịch sử có thể chấp nhận được, đồng thời hỗ trợ việc đánh giá này bằng các bằng chứng rút ra từ nội dung.

Chúng ta nên lưu ý rằng bài điểm sách khác về phương pháp và cách thể hiện so với bài báo cáo sách dù rằng giữa chúng có nhiều điểm giống nhau. Có lẽ đây cũng là lý do đôi khi tạo nên sự nhầm lẫn cho người điểm sách. Ý thức được sự khác nhau giữa điểm sách với báo cáo sách sẽ giúp cho bài điểm sách thành công và thể hiện được mục tiêu mà nó cần thể hiện. Cả bài điểm sách và bài báo cáo sách đều có điểm chung là đòi hỏi phải nêu lên các đặc điểm cơ bản của quyển sách như: tiêu đề, tác giả, nhà xuất bản, năm xuất bản, số trang. Tuy nhiên, một bài báo cáo sách thường thể hiện nội dung và cấu trúc của quyển sách một cách khách quan và không có sự so sánh. Nó không chỉ cung cấp nội dung tóm tắt mà còn phân tích cấu trúc của quyển sách. Mục tiêu của bài báo cáo sách là nhằm cung cấp thông tin đầy đủ về quyển sách đến độc giả, giúp họ quyết định xem có nên đọc và cần đọc không. Bài điểm sách cũng có mục tiêu tương tự là cung cấp nội dung tóm tắt và phân tích cấu trúc của quyển sách như là bài báo cáo sách. Điểm khác biệt là nó cần được chuyển tải sự đánh giá và giới thiệu của người điểm sách đến người đọc.

2. MỘT SỐ BƯỚC CƠ BẢN ĐỂ THỰC HIỆN MỘT BÀI ĐIỂM SÁCH

Bài điểm sách sẽ trở nên đơn giản hơn nếu chúng ta nắm được quy trình và thực hiện theo quy trình đó. Việc thực hiện tuân tự các bước cũng nhằm bảo đảm cho người điểm sách tránh những thiếu sót hoặc mắc

những lỗi về mặt cấu trúc của một bài điểm sách. Việc đầu tiên trước khi tiến hành điểm một quyển sách nào đó, người điểm sách nên tham khảo tài liệu hướng dẫn về cách thức viết bài giới thiệu sách hoặc tham khảo các bài viết giới thiệu sách của các tác giả khác. Người điểm sách cũng nên nhắm đến loại tạp chí mà mình muốn gửi điểm sách của mình đến nhằm xác định đối tượng độc giả của mình. Xác định độc giả là một việc quan trọng mà bất cứ một người viết nào cũng phải chú ý thực hiện. Đối với hoạt động điểm sách, việc xác định độc giả không chỉ giúp cho khâu chọn sách phù hợp, mà còn giúp cho cách hành văn sao cho có thể chuyển tải được nội dung một cách đầy đủ đến người đọc. Công việc tiếp theo để thực hiện điểm một quyển sách gồm có tám bước cơ bản:

Bước một, chọn sách muốn giới thiệu. Quyển sách được chọn phải là sách mới hoặc chưa được phổ biến rộng rãi. Sách mới ở đây có thể là mới xuất bản, hay là mới đối với nhóm đối tượng độc giả mà người điểm sách muốn giới thiệu đến.

Bước hai, đọc nội dung sách cẩn thận, nếu cần có thể đọc lại lần nữa, hoặc thậm chí vài lần nữa. Khi đọc, nên đặt các câu hỏi và cố gắng tìm kiếm câu trả lời qua nội dung cuốn sách như: Chủ đề của tác giả là gì và tác phẩm tương thích với lĩnh vực nào? Hướng tiếp cận của tác giả là gì? Vấn đề trọng tâm? Giả định của tác giả? Đối tượng của tác phẩm là ai? Các phương pháp nào được tác giả sử dụng? Nguồn dữ liệu cơ bản? Mức độ sâu sắc của vấn đề được nêu hoặc nghiên cứu? Cấu trúc của quyển sách được thể hiện theo trật tự logic chưa? Các ý có được trình bày rõ ràng chưa? Văn

phong có dễ đọc không? Tác phẩm có được trình bày cùng các minh họa, bảng biểu, thư mục... không? Liệu nó có hứa hẹn điều gì khi đến tay người đọc? Có bất cứ sai sót nào về tính hiện thực hay có giả định sai lầm nào không? Vì sao tác phẩm được viết? Nội dung đã đáp ứng được mục tiêu đặt ra chưa? Quan điểm của chúng ta về tác phẩm là gì (trong trường hợp viết bài điểm sách bình luận)? Nó có đáp ứng được mong đợi của người đọc?, v.v.

Bước ba, xác định loại sách. Quyển sách được điểm là loại sách gì, văn chương, thơ, sách kỹ năng, hay sách nghiên cứu...? Cấp độ của quyển sách ở mức nào? Nó mang tính phổ thông hay là dành cho nhóm đối tượng cụ thể? Liệu nó có phù hợp với nhóm độc giả mà người điểm sách muốn giới thiệu đến không?

Bước bốn, ghi chú các nội dung cần lưu ý. Trong quá trình đọc sách, người điểm sách cần ghi chú những ý quan trọng, có thể là những ý có giá trị cao của quyển sách mà đối tượng mình muốn giới thiệu nên chú ý, hoặc cũng có thể là những ý sẽ được nêu ra để tranh luận.

Bước năm, suy nghĩ về nội dung của quyển sách sao cho đạt được chủ đề phù hợp. Bài điểm luận sẽ đạt được hiệu quả cao hơn và có tính tác động đến người đọc hơn, nếu người điểm sách kết nối và truyền tải được nội dung quyển sách với độc giả. Hãy nghĩ về mục tiêu của bài điểm sách. Điều gì mà chúng ta, với tư cách là người thực hiện điểm sách, muốn gửi gắm từ cuốn sách đến các độc giả tiềm năng khác.

Bước sáu, tổ chức các ý ghi chép theo cấu trúc sao cho phù hợp với nội dung chủ đề. Nên luôn ghi nhớ trong suốt quá trình đọc

về điều chúng ta muốn truyền tải và loại điểm sách được dùng để truyền tải nội dung đó. Việc chất lọc những điểm nhấn, và sắp xếp chúng theo cấu trúc mới đáp ứng yêu cầu của một bài điểm sách đối với nhiều người không phải là công việc dễ dàng.

Bước bảy, viết bài điểm sách. Sau khi có được các ý tưởng cho bài viết và sắp chúng theo một cấu trúc nhất định cũng có nghĩa là chúng ta đã đi gần hết quãng đường. Công việc tiếp theo là tiến hành viết bài luận cho quyển sách đó. Tuy đây là công đoạn cuối của một bài điểm sách, nhưng có lẽ cũng là việc khó khăn nhất. Cũng giống như việc xây một công trình, từ những vật liệu đã được chuẩn bị như cát, đá, xi măng... người điểm sách phải chuyển bản thiết kế của mình thành một tác phẩm hiện thực. Sự tác động của bài điểm sách đến độc giả như thế nào phần lớn nhờ vào sự chuyển tải qua cách hành văn của người viết.

Việc viết bài cần được tuân theo một trình tự như sau:

(1). *Giới thiệu*. Phần giới thiệu cần nêu các thông tin cơ bản liên quan đến tác quyển của quyển sách như là tiêu đề đầy đủ của quyển sách, tác giả, nhà xuất bản, thời điểm xuất bản, lần xuất bản, số trang, các đặc trưng (màu sắc, biểu đồ,...), giá, và ISBN (mã số tiêu chuẩn quốc tế). Các thông tin này rất quan trọng và không thể thiếu ở bất kỳ bài điểm sách nào. Cũng ở trong phần giới thiệu này, nội dung phác thảo của quyển sách cũng được nêu lên và giới thiệu đến độc giả. Hãy tạo nên sự thu hút đối với độc giả bằng câu khởi đầu mang tính gợi mở. Phần mở đầu nên chỉ ra trọng

tâm, và đồng thời xác định giọng văn được dùng để trình bày.

(2). *Phát triển ý*. Sau phần giới thiệu là phần phát triển các ý đã được giới thiệu sơ lược trước đó. Để phát triển ý, chúng ta có thể sử dụng các tranh luận hỗ trợ đã được xây dựng, phác thảo trong quá trình đọc trước đó. Dùng các mô tả, đánh giá, và thậm chí giải thích để nêu lên lý do vì sao tác giả đã viết như thế. Sử dụng các trích dẫn để minh họa các ý quan trọng hoặc các ý đặc biệt, cũng như giới thiệu các ý tưởng mới trong quyển sách nhằm minh họa cho chủ đề đang viết.

(3). *Kết luận*. Đây là phần chúng ta đúc kết vấn đề đã nêu. Ở phần này, chúng ta có thể ghi nhận giá trị mà quyển sách mang lại, đồng thời có thể liên hệ tác phẩm đến một khuynh hướng xã hội hoặc khuynh hướng học thuật của thời đại. Nếu bài luận được bình luận tốt, kết luận cần thể hiện theo một logic tự nhiên. Nó có thể bao gồm một đánh giá đúc kết, hay chỉ đơn giản nhấn mạnh lại ý chính đã trình bày. Lưu ý là không nên giới thiệu tài liệu mới hay ý mới ở phần này. Tuy nhiên, chúng ta có thể nhắc qua vài bài viết khác của tác giả để làm nổi bật sự so sánh của mình về tác phẩm.

Bước tám, biên tập và chỉnh sửa trước khi gửi đi hoặc đăng tải. Đây là công việc đơn giản nhưng không thể thiếu. Đơn giản vì nó không cần phải đầu tư nhiều thời gian và công sức như các công đoạn trước. Cần thiết vì nó thể hiện sự trân trọng của người viết với tác phẩm của mình, và quan trọng hơn là thể hiện tôn trọng đối với độc giả. Cũng giống như trước khi dọn cỗ cho khách, người đầu bếp cần phải nêm nếm và

kiểm tra sự bài trí của mình, để chắc rằng mọi thứ đều ổn và thậm chí có thể dự báo được tác động mà các món ăn mình nấu có thể mang lại. Điều này sẽ gây tác động rất tích cực vì người đọc không chỉ đơn thuần thưởng thức thông tin mà người điếm sách cung cấp, mà còn thưởng thức phong cách viết của người đó, cũng như thực khách không chỉ thưởng thức nội dung của món ăn, mà còn thưởng thức cả tài hoa của người nấu bếp. Cách biên tập thông thường và dễ mang lại hiệu quả là:

- Dành một ít thời gian trước khi quay lại với bài điếm sách. Việc tạm thời tách mình ra khỏi tác phẩm một mặt giúp chúng ta có thời gian suy ngẫm thêm, mặt khác cũng đồng thời giúp cho chúng ta độc lập hơn với gì mình viết. Hãy thử đặt vị trí của mình vào vị trí của người đọc để cảm nhận và đánh giá, từ đó có thể góp phần làm cho các nhận định của chúng ta mang tính khách quan hơn.

- Sau khi tạm tách ra khỏi bài điếm luận một quãng thời gian ngắn, chúng ta cần đọc lại bài viết của mình một cách cẩn thận, cân nhắc xem các ý được trình bày đã mạch lạc và theo cấu trúc chặt chẽ chưa. Sắp xếp lại ý nếu như chúng chưa thật mạch lạc hoặc theo một trình tự logic, thậm chí, có thể bớt đi những ý không cần thiết để làm cho bài điếm sách của mình súc tích hơn.

- Sửa chữa lỗi chính tả, lỗi đánh máy, và cách dùng câu chữ. Đây là những lỗi rất dễ mắc phải trong quá trình viết hoặc đánh máy. Nếu bất cứ từ nào được dùng mà người viết không chắc về ý nghĩa của nó thì nên cân nhắc và tham khảo tự điển để chọn lọc từ phù hợp và mang lại hiệu quả cho

nội dung cần chuyển tải. Dùng từ và đặt câu không chỉ là kỹ năng, mà nó còn là một nghệ thuật.

- Kiểm tra trích dẫn. Nếu như người viết có sử dụng bất cứ trích dẫn nào để minh họa cho các ý trong bài viết của mình, thì nên cẩn thận kiểm tra câu chữ của chúng. Bất cứ sự sai sót nào trong trích dẫn cũng đều rất khó được chấp nhận vì điều đó thể hiện tính không tôn trọng đối với tác giả của nó.

Để có sự chắc chắn hơn với bài viết của mình, chúng ta có thể nhờ một người tin cậy nào đó đọc qua và góp ý trước khi chính thức gửi đăng tải.

4. NHỮNG ĐIỂM KHÔNG NÊN ĐƯA VÀO BÀI ĐIỂM SÁCH

Điểm sách có những quy tắc của nó mà người thực hiện cần phải tuân thủ. Bên cạnh một số điều cần lưu ý phải đưa vào bài điểm sách, thì có những điểm chú ý không nên đưa vào, đó là các ghi chú, thư mục, các trích dẫn dài từ quyển sách hoặc các quan điểm khác, và thông tin về cuộc đời của tác giả mà không liên quan gì đến chủ đề điểm luận. Các thông tin này sẽ được đọc giả tiếp cận khi đọc tác phẩm chính. Súc tích, ngắn gọn, và khái quát là các đặc trưng cơ bản của một bài điểm sách.

Trên đây chỉ là một số gợi ý cần thiết để viết một bài điểm sách. Thực tế, bên cạnh một số yêu cầu cơ bản về thông tin bản quyền (tác giả, tiêu đề, nhà xuất bản, năm xuất bản,...) của quyển sách được điểm, không có tiêu chuẩn cố định cho nội dung một bài điểm sách. Các điểm sách thường mang tính cá nhân và phản ánh ý kiến của tác giả điểm sách. Độ dài của bài điểm sách cũng có sự uyển chuyển không cố

định. Hay nói cách khác, không có một sự quy định rõ ràng, cụ thể nào đối với độ dài của một bài điểm sách, mà chủ yếu nó được quy định bởi loại tạp chí sẽ đăng tải hoặc mục tiêu của bài điểm sách. Thông thường, một bài điểm sách có thể ngắn từ 50-100 từ, hoặc cũng có thể lên đến 1500 từ. □

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Concordia University Libraries. *How to write a book report and a book review*.
<http://library.concordia.ca/help/howto/bookreports.html>
2. Dalhousie University Libraries. *How to write a book review*.
<http://www.library.dal.ca/how/bookrev.htm>
3. Literacy Education Online (LEO). *Writing book reviews*.
<http://leo.stcloudstate.edu/acadwrite/bookrev.html>
4. Los Angeles Valley College Library. *How to write a book review*.
<http://www.lavc.cc.ca.us/Library/bookreview.htm>
5. Memorial University Libraries (2007). *How to write a book review*.
http://www.library.mun.ca/guides/howto/write_book_review.php
6. Stauffer Library Reference. *How to write a book review..*
http://library.queensu.ca/inforef/bookreview/write_review.htm
7. University of North Carolina at Chapel Hill. *Book reviews*.
<http://www.unc.edu/depts/wcweb/handouts/review.html>
8. University of Toronto Mississauga Library. *How to write a critical book review*.
<http://www.utm.utoronto.ca/library/instruction/howtowritebookrev.html>
9. University of Waterloo. *Writing book reviews*. The Library Guide Series, No.1.12.
<http://www.lib.uwaterloo.ca/libguides/1-12.html>